

Právo na soudní ochranu

Trestním řádem příkladmo vyjmenované podmínky nutné obhajoby (§ 36 odst. 2) je nutné chápat tak, že je-li zatčený orgány veřejné moci vyzván k takovému procesnímu vyjádření, které může pro něho mít zásadní význam, nesmí se tak stát bez předchozího řádného poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a také o tom, že před takovým vyjádřením má právo poradit se s obhájcem, který, nevyžádá-li si jej zatčený sám, musí mu být z moci úřední ustanoven (nález sp. zn. I. ÚS 469/16 ze dne 22. března 2016). Jestliže cizinci nebyl v řízení před soudem přetlumočen trestní příkaz a poučení o oprávněném prostředku a opak nelze jednoznačně dovodit dostupnými prostředky, je při existenci takových pochybností třeba mít za to, že se cizinec řádným způsobem nevzdal svého práva na odpor proti trestnímu příkazu. Opačný postup je porušením práva cizince na spravedlivý proces (čl. 36 dost. Listiny základních práv a svobod).

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 498/21 ze dne 10.5.2021)

Ústavní soud o ústavní stížnosti stěžovatele I. O., zastoupeného Mgr. Bc. M. K., advokátem se sídlem P., proti zásahu spočívajícímu v nenařizení hlavního líčení ve věci vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 16 T 142/2020, za účasti Okresního soudu Praha-východ jako účastníka řízení a Okresního státního zastupitelství Praha-východ jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že postupem Okresního soudu Praha-východ spočívajícím v nenařizení hlavního líčení ve věci vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 16 T 142/2020 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatele na spravedlivý proces, na právní pomoc v řízení před soudy a na obhajobu a tlumočnicka dle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2 a odst. 4 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Okresnímu soudu Praha-východ se zakazuje v tomto zásahu pokračovat.

Odůvodnění:

I. Vymezení předmětu řízení

1. Stěžovatel se domáhá zásahu Ústavního soudu spočívajícího v tom, aby zakázal Okresnímu soudu Praha-východ (dále jen "nalézací soud") pokračovat v porušování jeho ústavně zaručených práv podle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Zasahovat do práv stěžovatele má nalézací soud nenařizením hlavního líčení ve věci vedené u něj pod sp. zn. 16 T 142/2020 poté, co stěžovatel podal odpor proti trestnímu příkazu nalézacího soudu ze dne 25. 12. 2020, sp. zn. 16 T 142/2020 (dále jen "trestní příkaz"). Stěžovatel se před podáním odporu práva podat odpor vzdal, měl tak však údajně učinit, aniž by byl dostatečně poučen o významu práva podat odpor a aniž by mu byl trestní příkaz přetlumočen.

II. Posouzení splnění procesních předpokladů řízení

2. Ústavní stížnost byla podána v zákonné lhůtě, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou advokátem na základě speciální plné moci pro zastupování v tomto řízení před Ústavním soudem. Jelikož stěžovatel tvrdí tzv. jiný zásah spočívající v nakládání s trestním příkazem jakožto s pravomocným a vykonatelným rozhodnutím, neboť stěžovatel se práva odporu proti němu vzdal, byt tak podle jeho tvrzení došlo bez řádného poučení o významu a důsledcích takového vyjádření, tak z pohledu obecných soudů žádný další procesní úkon na obranu práv stěžovatele není přípustný. Ústavní soud tedy konstatuje, že jsou splněny předpoklady stanovené zákonem o Ústavním soudu k

tomu, aby se ústavní stížností mohl zabývat po věcné stránce.

III. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

3. Z vyžádaného spisového materiálu vyplývá, že stěžovatel byl dne 23. 12. 2020 v 18:30 hodin podle § 76 odst. 1 tr. řádu zadržen policií poté, co měl (zkráceně řečeno) způsobit dopravní nehodu tím, že měl řídit osobní automobil a narazit do před ním jedoucího osobního automobilu, přičemž stěžovateli měla být dechovou zkouškou provedenou policií v 18:11 hodin téhož dne zjištěna hladina 3,22 ‰ alkoholu v krvi. Důvodem zadržení bylo podezření, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu. Stěžovateli bylo dne 24. 12. 2020 sděleno podezření, byl k věci vyslechnut a dne 25. 12. 2020 státní zástupce Okresního státního zastupitelství Praha-východ podal návrh na potrestání stěžovatele. Dne 25. 12. 2020 se od 14:15 hodin konalo u nalézacího soudu vazební zasedání. Při vazebním zasedání stěžovatel nebyl obhajován obhájcem, byla však přítomna tlumočnice z ukrajinského jazyka. Tlumočnice stěžovateli přetlumočila návrh na potrestání. Stěžovatel v rámci svého výslechu uvedl, že českému jazyku nerozumí a že žádá o tlumočení do ukrajinského jazyka. Následně uvedl, že ukrajinštině rozumí, ale vypovídat bude rusky. Nalézací soud následně vyhlásil opatření, že přibírá tlumočnici z jazyka ruského. Po výslechu stěžovatele a krátkém přerušení zasedání je v protokolu o vazebním zasedání uvedeno, že se stěžovateli doručuje trestní příkaz, jímž nalézací soud stěžovatele uznal vinným přečinem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, za nějž jej podle § 274 odst. 1 trestního zákoníku odsoudil k trestu vyhoštění v trvání čtyřiceti dvou měsíců a trestu zákazu činnosti spočívajícím v zákazu řízení motorových vozidel v trvání čtyřiceti dvou měsíců.

4. Následně je v protokolu uvedeno, že je dáno poučení. Následuje přípis "Po poučení o opravných prostředcích uvádí obviněný: vzdávám se práva podání odporu, za osoby oprávněné. Nežádám písemný překlad trestního příkazu ani výzvy k vycestování, postačí mi přetlumočení."

5. Poté je uvedeno, že je obviněnému předána výzva k vycestování z České republiky neprodleně nejpozději do 30. 12. 2020 do 23:59 hodin. Následuje přípis o vyhlášení usnesení podle § 77 odst. 2 tr. řádu o tom, že se stěžovatel propouští ze zadržení na svobodu s poučením o nepřípustnosti práva stížnosti proti němu. Po zmínce o tom, že tlumočnice účtuje tlumočné, následuje přípis, že vazební zasedání končí v 15:35 hodin bez námitek k protokolaci s podpisy osob, které byly zasedání přítomny, včetně stěžovatele. Dne 31. 12. 2020 stěžovatel doručil soudu odpor proti trestnímu příkazu. Přípisem ze dne 4. 1. 2021 mu však nalézací soud sdělil, že poté, co se stěžovatel výslovně vzdal práva podat odpor, nabyl trestní příkaz právní moci, neboť se téhož práva vzdal i státní zástupce. K podanému odporu proto soud nemůže přihlížet. Soud jej dále upozornil, že pokud se nachází i nadále na území České republiky v rozporu s pravomocně uloženým trestem vyhoštění, dopouští se další trestné činnosti a to přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

IV. Argumentace stěžovatele a ostatních účastníků řízení

6. Stěžovatel podal proti jinému zásahu specifikovanému výše v části I. tohoto nálezu ústavní stížnost. Tvrdí v ní, že mu nebyl přetlumočen ani přeložen trestní příkaz a poučení o opravných prostředcích ani výzva k vycestování. Z protokolu navíc vyplývá, že výzva k vycestování mu byla doručena až poté, co prohlásil, že netrvá na písemném překladu trestního příkazu ani výzvy k vycestování. Stěžovatel se tak vzdal práva podání odporu zcela neinformovaně bez znalosti rozhodnutí, vůči němuž se práva na podání odporu vzdává, stejně jako bez znalosti důsledků, které tento krok pro něj má. Uvádí, že je cizinec, nehovoří česky a neorientuje se v místních poměrech ani v právním řádu. Nemá zde žádné zázemí. Z protokolu o vazebním zasedání vyplývá, že o něm nebyl pořizován zvukový záznam z důvodu urychlení vyhotovení protokolu. Stěžovatel tvrdí, že tlumočnice překládala jen vlastní průběh vazebního zasedání nikoli však již trestní příkaz a poučení o důsledcích a významu vzdání se práva na podání odporu. Soud jej navíc neinformoval ani o jeho právu poradit se

s obhájcem a o možnosti požádat o jeho ustanovení. Podle judikatury Ústavního soudu by se v situaci, kdy je trestní příkaz předán cizinci omezenému na svobodě, mělo jednat o případ nutně obhajoby (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2443/14, sp. zn. I. ÚS 1688/19 a další).

7. Ústavní soud vyzval nalézací soud jako účastníka řízení a Okresní státní zastupitelství Praha-východ jako vedlejšího účastníka řízení (dále jen "vedlejší účastník") k vyjádření k ústavní stížnosti.

8. Nalézací soud se vyjádřil v tom smyslu, že trestní příkaz nabyl právní moci poté, co se stěžovatel a státní zástupce vzdali práva podat proti němu odpor. Projednání věci v hlavním líčení tak brání překážka věci rozhodnuté. Věc stěžovatele se soudce snažil projednat s co největším urychlením, jak mu to ukládá trestní řád, navíc při vědomí, že stěžovatel byl již dvě noci omezen na osobní svobodě mimo svoji domovskou zemi. Při jeho konání však důsledně postupoval tak, aby všechna jemu náležející práva mohl v plné šíři realizovat. Podle § 55b odst. 1 tr. řádu soudce rozhodl o tom, že o vazebním zasedání nebude pořizován zvukový záznam, neboť v danou chvíli bylo namístě očekávat, že přepis zvukového záznamu by byl vyhotoven až se značným časovým odstupem od konání vazebního zasedání. To bylo konáno v období vánočních svátků a čerpání dovolených navíc v době trvání protiepidemických opatření, která dopadla i na personál soudu. Bylo-li by vazební zasedání nahráváno, byl by zvukový záznam přepsán v řádu dnů či spíše týdnů.

9. Soudce uvádí, že neovládá ukrajinský jazyk, ale spoléhal plně na splnění povinnosti tlumočnice vyplývající z jejího postavení v tom smyslu, že po doručení trestního příkazu byl tento stěžovateli přetlumočen v plném znění. Pochybení spatřuje v tom, že tato skutečnost nebyla výslovně zachycena v protokolu o vazebním zasedání. To však podle názoru soudce nic nemění na skutečnosti, že se stěžovateli přetlumočení trestního příkazu, poučení o opravném prostředku a o důsledcích vzdání se odporu dostalo. Poukazuje i na časový sled skončení zasedání cca dvacet minut poté, co bylo přerušeno za účelem přípravy rozhodnutí. Stěžovatel si na nedostatky v překladu v průběhu vazebního zasedání nestěžoval. Stran písemného vyhotovení překladu trestního příkazu soudce vycházel z vyjádření stěžovatele, který už ve zkráceném přípravném řízení (na č. l. 14 spisu) uvedl, že nežádá překlad listin uvedených v § 28 odst. 2 tr. řádu a toto své vyjádření zopakoval znovu při vazebním zasedání.

10. Stěžovatel nevyužil práva zvolit si obhájce v rámci svého výslechu (č. l. 11 spisu) a o možnost konzultace s obhájcem nežádal ani v průběhu vazebního zasedání. O svých právech byl v jeho průběhu detailně informován i o tom, že je možné ve věci rozhodnout trestním příkazem. Při svém následném výslechu se k jednání, které je mu kladeno za vinu, doznal, zevrubně popsal, jak k dopravní nehodě došlo a že před jízdou požil alkohol. Soudce jej poučil o trestnosti jeho jednání i o povaze obou uložených trestů, které jsou mu ukládány. Stěžovatel nedal jakkoli najevo, že by potřeboval další vysvětlení. Za těchto okolností soudce důvody pro nutnou obhajobu neshledal.

11. Vedlejší účastník označuje řadu stěžovatelem uváděných údajů za nepravdivé či zavádějící. O právu zvolit si obhájce byl stěžovatel poučen již před započatím svého výslechu v pozici podezřelého dne 24. 12. 2020. Text poučení je inkorporován v protokolu o výslechu. Po celou dobu výslechu byla přítomna tlumočnice a stěžovatel měl možnost si text protokolu i s poučením přečíst a nechat si jej tlumočnicí přeložit. Stěžovatel žádný požadavek na zvolení obhájce nevznášel. Stěžovateli byl přetlumočen i dokument na č. l. 14 označený jako poučení cizího státního příslušníka, podle kterého stěžovatel prohlásil, že nepožaduje písemný překlad dokumentů uvedených v ustanovení § 28 odst. 2 tr. řádu a nepožaduje vyrozumění zastupitelského úřadu. Trestní příkaz dostatečně vyjadřuje skutečnosti zakládající znaky trestného činu a právní kvalifikaci jednání stěžovatele, kterým se jej dopustil. Zásadně se ohrazuje proti tvrzení stěžovatele, že mu nebyl přetlumočen trestní příkaz a poučení o opravných prostředcích. Stěžovatelovo tvrzení nelze dokládat jen tím, že v protokolu o

vazebním zasedání není na rozdíl od tlumočení návrhu na potrestání výslovně uvedeno, že tlumočnice tlumočí i trestní příkaz. Z protokolu vyplývá, že tlumočnice do ukrajinského (byť je údajně v protokolu chybně uvedeno "ruského") jazyka byla po celou dobu vazebního zasedání přítomna. Stěžovatel o tlumočení do ukrajinského jazyka výslovně požádal, tlumočnice byla opatřením přibrána a v závěru vazebního zasedání účtovala tlumočné. Je tak zřejmé, že tlumočnice byla přibrána pro celý úkon vazebního zasedání a celý tento úkon také tlumočila. Po doručení trestního příkazu je v protokolu uvedeno, že bylo dáno poučení s podstatnými důvody, což znamená, že soud své rozhodnutí trestním příkazem nad rámec svých povinností odůvodnil a jeho odůvodnění bylo přetlumočeno. Poté stěžovatel uvedl, že nežádá písemný překlad trestního příkazu ani výzvy k vycestování, postačí mu přetlumočení, což nelze vykládat jinak, než že mu trestní příkaz přetlumočen byl. Stěžovatel přitom nevznesl námitku, že by projednávané skutečnosti nerozuměl. Stěžovatel se pak do protokolu o vazebním zasedání vzdal odporu proti trestnímu příkazu. Vzdání se práva nebylo nijak neinformované. Jestliže odpor následně podal, byl podán osobou neoprávněnou. V pojednání stěžovatele o pořizení zvukového záznamu je nutno jej opravit v tom, že citované ustanovení § 55b odst. 1 tr. řádu se týká pouze hlavního líčení, které se v předmětné věci nekonalo. Z citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3816/16 pak vyplývá, že z jednání, ať je jeho forma jakákoliv, má být zásadně pořizován zvukový záznam nebo písemný protokol. Spojka nebo vyjadřuje, že postačí jakékoliv z obou zachycení jednání. Tento požadavek tak byl vyhotovením protokolu splněn. Státní zástupce při respektu k ustanovení § 36 odst. 2 tr. řádu již v přípravném řízení zvažoval vhodnost ustanovení obhájce, ale s ohledem na skutkovou, důkazní i právní jednoduchost a jednoznačnost věci jej neshledal za nutné. K obdobnému závěru dospěl i soud ve vazebním zasedání, při němž se stěžovatel ke svému jednání doznal.

12. V daném případě není možné spatřovat důvod nutné obhajoby tak, jak je popisován v nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3464/17, neboť se případy liší v procesních okolnostech, zejména v podstatně delším vazebním zasedání (1 hodina a 20 minut), kdy stěžovatel měl i delší dobu na rozmyšlenou, soud přetlumočení trestního příkazu i odůvodnění svého postupu zajistil, stěžovatel se ke svému jednání doznal a soud od počátku projevil záměr vydat trestní příkaz a nepředpokládal nařízení hlavního líčení ihned poté. Státní zástupce pak ani nepředpokládá, že s ohledem na charakter trestné činnosti by v případě podání odporu proti trestnímu příkazu byl stěžovatel skutečně vzat do vazby. Zkrácené řízení se zadržením se v obdobných případech koná zejména proto, aby mohly být se zadrženým cizincem, který se trvale na území ČR nezdržuje, provedeny všechny nezbytné úkony včetně doručení trestního příkazu či alespoň předvolání k hlavnímu líčení (které již může být provedeno bez jeho přítomnosti), aby případná nedosažitelnost cizince následně příliš nekomplikovala či neznemožňovala provedení trestního řízení. Stěžovatel si navíc uvědomoval význam trestního příkazu jak z hlediska uznání viny, když se ke svému jednání doznal, tak z hlediska sankce, když současně s doručením trestního příkazu byl poučen i o následném vydání výzvy k vycestování. Vedlejší účastník dodává, že sankce v podobě vyhoštění ani neměla podstatný vliv na život stěžovatele, neboť s ohledem na epidemiologická opatření nebyl jeho pobyt na území ČR oprávněný a bylo nutno v případě vyslovení jiné než uložené sankce předpokládat jeho správné vyhoštění. Stěžovatel tak nebyl znevýhodněnou (zranitelnou) osobou ve smyslu dřívějších závěrů Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP").

13. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení na vědomí stěžovateli. Ten k nim zaslal repliku. Stěžovatel nesouhlasí se závěrem Okresního soudu Praha-východ o tom, že trestní příkaz nabyl právní moci poté, co se stěžovatel a státní zástupce vzdali práva podat odpor. K tomu znovu odkazuje na stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18. Trvá na tom, že trestní příkaz přetlumočen ani přeložen nebyl, stejně jako poučení o opravných prostředcích. Podle názoru stěžovatele trestní příkaz nenabyl právní moci. Dodává, že neměl v úmyslu vzdát se práva na to, aby mu byl trestní příkaz a poučení o opravných prostředcích alespoň přetlumočeny. Tvzení, které soudce Okresního soudu Praha-východ uvedl až do vyjádření k ústavní stížnosti, že zvukový záznam

nepořizoval z důvodu protiepidemických opatření, není zachyceno v protokolu o vazebním zasedání. V možné časové prodlevě způsobené vyhotovováním přepisu zvukového záznamu navíc stěžovatel nespátňuje žádné zdržení důležitých momentů řízení (jako např. nabytí právní moci). Stěžovatel připomíná judikaturu Ústavního soudu, podle níž k pořizování zvukového záznamu i z vazebního zasedání má docházet právě proto, aby bylo možné vyvrátit pochybnosti o spravedlivém vedení procesu. Pokud zvukový záznam pořizován není, měl by písemný protokol zachycovat minimálně nejdůležitější okamžiky jednání, mezi které nepochybně patří i otázka doručení a přetlumočení či překladu trestního příkazu. K úvaze soudu o časové prodlevě dvaceti minut mezi začátkem a koncem pokračování vazebního zasedání stěžovatel uvádí, že z ní nelze nic konkrétního dovozovat. S ohledem na další nepřesnosti v protokolu mohlo i při zápisu údaje o konci vazebního zasedání dojít k překlepu. K vyjádření vedlejšího účastníka stěžovatel zdůrazňuje, že státní zástupce se vazebního zasedání nezúčastnil. Jeho konstatování o tom, že soud své rozhodnutí nad rámec svých povinností odůvodnil a že trestní příkaz byl přetlumočen, je založeno pouze na domněnkách. Stěžovatel doplňuje i citaci nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3816/16. Dovozuje z něj požadavky, které jsou z judikatury Ústavního soudu kladeny na pořizování protokolu o vazebním zasedání, v posuzovaném případě nebyly splněny.

V. Právo na právní pomoc a tlumočníka - obecná východiska

14. Věc stěžovatele je skutkově a právně obdobná věcem, kterými se Ústavní soud již dříve zabýval, zejména pak věci rozhodnuté nálezem sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015 (obdobně pak nálezem sp. zn. I. ÚS 469/16). Platí přitom, že právní názor vyjádřený v nosné části odůvodnění nálezu Ústavního soudu je podle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazný pro všechny orgány a osoby, tedy i pro Ústavní soud [srov. nález sp. zn. III. ÚS 561/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 54/36 SbNU 575)], který jej může změnit pouze postupem podle § 23 zákona o Ústavním soudu, tedy předložením věci plénu. V projednávané věci soud neshledal důvod, proč se od svého dříve vyjádřeného názoru odchýlit; naopak lze pro stručnost na nález sp. zn. IV. ÚS 2443/14 v mnohém odkázat.

15. Právo na veřejné projednání věci a přítomnost u jednání je imanentní součástí práva na spravedlivý proces. Tohoto práva se lze vzdát, avšak pouze pokud vzdání se je vědomé a jednoznačné [např. sp. zn. I. ÚS 892/14 ze dne 20. srpna 2014 (N 157/74 SbNU 349), rozsudek ESLP ve věci Hakansson a Sturesson proti Švédsku č. 11855/85 ze dne 21. 2. 1990, odst. 66]. Institut trestního příkazu, jež dle § 314e tr. řádu může samosoudce vydat bez projednání věci v hlavním líčení, je-li skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, není v rozporu s ústavním právem na veřejné projednání věci v přítomnosti účastníka pouze za podmínky, že obviněný má právo se domoci projednání své věci v řádném procesu splňujícím všechny záruky práva na spravedlivý proces [srov. přiměřeně nález sp. zn. I. ÚS 2733/13 ze dne 26. 2. 2014 (N 23/72 SbNU 267) a nález sp. zn. IV. ÚS 4787/12 ze dne 13. 5. 2013 (N 82/69 SbNU 347)]. K tomu slouží možnost podání odporu proti trestnímu příkazu, kterým se příkaz ze zákona ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení (§ 314g odst. 2 tr. řádu). Podle § 314f odst. 1 písm. f) tr. řádu musí být obviněný poučen o právu podat odpor, včetně upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení. Obviněný musí mít tedy reálně možnost se veřejného projednání své trestní věci domoci a pouze pokud tak prokazatelně neučiní, lze dovodit, že se tohoto práva vzdal.

16. Možnost vzdát se práva na odpor ihned po doručení trestního příkazu, která je upravena v § 314g odst. 1 tr. řádu, není sama o sobě problematická [nález sp. zn. I. ÚS 291/96 ze dne 23. 9. 1997 (N 105/9 SbNU 15)]. Zmiňovaným nálezem Ústavní soud na druhou stranu vyhověl stížnosti navrhovatelky, v jejímž případě nebylo z provedených důkazů možné najisto zjistit, zda úkon - vzdání se práva odporu i za osoby blízké - učinila stěžovatelka skutečně svobodně a zda jako cizinka plně pochopila, co tento právní úkon znamená a jaké vyvolá následky.

17. Obecné soudy mají povinnost bedlivě zkoumat okolnosti, za nichž se obviněný či jiná oprávněná

osoba svého práva na odpor proti trestnímu příkazu vzdává. Zda za situace, kdy je důkladně obeznána s veškerými důsledky takového rozhodnutí, anebo za situace, kdy takové rozhodování je dotčeno okolností způsobilou omezit její jiná práva. Nepřijatelné přitom je, pokud ji do takového omezujícího postavení uvede přímo soud, který má jako nezávislý arbitr posuzovat otázky viny a trestu [nález sp. zn. IV. ÚS 1320/07 ze dne 5. 11. 2007 (N 183/47 SbNU 411)].

18. S okolnostmi, za nichž se obviněný či jiná oprávněná osoba vzdává svého práva na odpor proti trestnímu příkazu, souvisí též s jedním z nejdůležitějších základních práv osob, proti nimž je trestní řízení vedeno: řádným a efektivním výkonem práva na obhajobu podle čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"). Podle těchto ustanovení patří mezi minimální práva každého, kdo je obviněn z trestného činu, také právo mít přiměřený čas a možnost k přípravě obhajoby a obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce.

19. V čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy jsou tedy obsažena tři dílčí práva. Prvním a základním právem obviněného je právo obhajovat se sám. Další dvě alternativy uvedené v citovaném článku zaručují právo být účinně obhajován obhájcem, je-li to třeba, ustanoveným z úřední moci. ESLP v tomto směru shledal podstatným, aby obviněný byl schopen uplatnit svoji obhajobu náležitým způsobem a v souladu s požadavky spravedlivého procesu. Rozhodnutí, zda povolit obviněnému hájit se osobně nebo mu ustanovit obhájce, ponechává vlastnímu uvážení jednotlivých států, které ze své pozice lépe než ESLP zvolí vhodné prostředky k zajištění práva obhajoby (srov. rozsudek ve věci Correia de Matos proti Portugalsku ze dne 15. 11. 2001 č. 48188/99, oddíl C). Dodal, že právo na obhajobu prostřednictvím obhájce, které je právem zásadním mezi právy utvářejícími pojem spravedlivého procesu a které zabezpečuje účinnost ostatních záruk předvídaných čl. 6 Úmluvy, představuje klasický příklad takových práv, u nichž se vyžaduje zvláštní ochrana standardu "vědomého a rozumného vzdání se práva". Před tím, než z chování účastníka může být vyvozeno, že se takového práva vzdal, musí být zřejmé, že mohl rozumně předvídat, jaké důsledky jeho jednání může mít. (srov. rozsudek ve věci Pischalnikov proti Rusku ze dne 24. 9. 2009 č. 7025/04). Je třeba též zohlednit, zda se obviněný vzhledem k okolnostem nebo svým osobním charakteristikám nenacházel ve zranitelném postavení (např. z důvodu svého tělesného postižení, alkoholismu a příslušnosti k sociálně znevýhodněné skupině - rozsudek ve věci Bortnik proti Ukrajině ze dne 27. 1. 2011 č. 39582/04; z důvodu negramotnosti a neznalosti úředního jazyka - rozsudek ve věci Panovits proti Kypru ze dne 11. 12. 2008 č. 4268/04; a jiné). Jistou míru zranitelnosti ESLP spojil již se samotnou skutečností, že je obviněný zadržen (rozsudek ve věci Yoldaş proti Turecku ze dne 23. 2. 2010 č. 27503/04). V případech pochybností, které nejsou zjevně nepodložené, jsou obecné soudy dokonce povinny si ověřit, zda obviněný měl v době, kdy byl nějakým způsobem omezen na svobodě (zadržení, vazba), možnost přístupu k obhájci a zda jeho volba vzdát se práva na pomoc obhájce může být považována za svobodnou a dobrovolnou (rozsudek ve věci Yunus Aktaş a další proti Turecku ze dne 20. 10. 2009 č. 24744/03; rozsudek ve věci Borotyuk proti Ukrajině ze dne 16. 12. 2010 č. 33579/04). ESLP například nebyl přesvědčen o jednoznačném vzdání se práva, jestliže jeho důkazem bylo pouhé zaškrtnutí políčka "nežádá pomoc obhájce" na formuláři o výslechu obviněného (viz vzpomínaný rozsudek ve věci Yunus Aktaş a další proti Turecku).

20. Zranitelnost osoby, proti níž se trestní řízení vede, je pak nutno kompenzovat prostřednictvím pomoci obhájce (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Salduz proti Turecku č. 36391/02 ze dne 27. 11. 2008). Obecné soudy jsou tak povinny přistoupit k ustanovení obhájce ex offio nikoliv toliko v závislosti na splnění podmínek nutné obhajoby podle vnitrostátního práva, nýbrž kdykoliv, vyžadují-li si pomoc obhájce zájmy spravedlnosti ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy. Otázka, zda si zájmy spravedlnosti vyžadují, aby byl obviněnému poskytnut obhájce, je posuzována s ohledem na konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu a průběhu řízení jako celku. Mezi kritéria, která je třeba vzít v úvahu, patří zejména složitost věci z právního hlediska (rozsudek ESLP ve věci Pham

Hoang proti Francii č. 13191/87 ze dne 25. 9. 1992), závažnost trestného činu nebo hrozícího trestu pro obviněného (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Benham proti Spojenému království č. 19380/92 ze dne 10. 6. 1996) a osobnost obviněného z hlediska jeho schopnosti obhajovat se sám. Je-li obviněným například cizinec, který neovládá jazyk země a jejíž právní systém je mu cizí, pomoc obhájce by měla být pravidlem (rozsudek ESLP ve věci Twalib proti Řecku č. 24294/94 ze dne 9. 6. 1998, odst. 53-54). Přístup k advokátu přispívá k rovnosti zbraní mezi vyšetřujícími a stíhajícími státními orgány a obviněným a je důležitou protiváhou ke zranitelnosti zadržených podezřelých; jejich zranitelnost přitom prohlubuje i složitost právní úpravy trestního procesu (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Beuze proti Belgii ze dne 9. 11. 2018 č. 71409/10, § 125-127).

21. Účel ústavně zaručeného práva na právní pomoc v oblasti trestního soudnictví spočívá v záměru poskytnout jedinci vystavenému trestnímu stíhání dostatek času k obraně (obhajobě) a také zajistit, že vůči němu budou orgány činné v trestním řízení vystupovat v mezích zákona a při respektu k jeho ústavně zaručeným právům. To platí tím spíše, pokud procesní úkony orgánů veřejné moci směřují vůči někomu, kdo je zbaven osobní svobody, a kdy jeho rozhodovací schopnosti jsou v důsledku toho eo ipso sníženy či omezeny. Trestním řádem příkladmo vyjmenované podmínky nutné obhajoby (§ 36 odst. 2) je proto nutné chápat tak, že je-li zatčený orgány veřejné moci vyzván k takovému procesnímu vyjádření, které může pro něho mít zásadní význam, nesmí se tak stát bez předchozího řádného poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a také o tom, že před takovým vyjádřením má právo poradit se s obhájcem, který, nevyžádá-li si jej zatčený sám, musí mu být z moci úřední ustanoven [nález sp. zn. III. ÚS 200/2000 ze dne 14. 10. 2000 (N 151/20 SbNU 71)].

22. Takovým procesním vyjádřením (úkonem) je také vzdání se opravných prostředků vůči rozhodnutí orgánů veřejné moci tam, kde je zákon připouští. To platí i pro vzdání se práva odporu vůči trestnímu příkazu. I v takovém případě je k naplnění ústavně zaručeného práva na právní pomoc v oblasti trestního soudnictví nezbytné poskytnout jedinci vystavenému trestnímu stíhání dostatek času k obhajobě a skutečný, nikoli pouze formální, přístup k právní pomoci. To platí tím spíše u osoby zbavené osobní svobody a znevýhodněné neznalostí českého jazyka a původem z jiné země (nález sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015).

23. Specificky se Ústavní soud vyjádřil již i k situacím, kdy je od cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva odporu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 469/16 ze dne 22. 3. 2016 (N 49/80 SbNU 605) Ústavní soud vyložil, že výzvě k takovému procesnímu vyjádření, které má pro zatčenou osobu, jíž je adresováno, zásadní význam, musí předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech jí musí být obhájce ustanoven, nevyžádá-li si jej sama. K obdobnému závěru dospěl Ústavní soud i v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2443/14 ze dne 18. 3. 2015 (N 59/76 SbNU 795). V nálezu sp. zn. IV. ÚS 1320/07 ze dne 5. 11. 2007 (N 183/47 SbNU 411) Ústavní soud konstatoval, že je v rozporu s požadavky na zajištění dostatečného času na přípravu obhajoby a na právní pomoc, jestliže je cizinci dána na výběr volba mezi vazebním stíháním a vzdáním se práva odporu proti trestnímu příkazu.

24. Právo na tlumočníka je zakotveno jako ústavně zaručené základní právo v čl. 37 odst. 4 Listiny, jakož i v čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy, a v čl. 14 odst. 3 písm. f) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen "Pakt"). Jeho naplnění představuje *conditio sine qua non* uplatnění všech ostatních procedurálních práv osoby, která neovládá jazyk, v němž je řízení vedeno. Právo na obhajobu je zakotveno v čl. 40 odst. 3 Listiny, v čl. 6 odst. 3 Úmluvy a v čl. 14 odst. 3 Paktu. Obě tato práva představují jak na úrovni vnitrostátní, tak mezinárodní významné garance spravedlivého průběhu soudního řízení.

25. ESLP ve své judikatuře zastává názor, že určení situací, v nichž je nezbytné tlumočení zajistit, je povinností soudu (srov. rozsudek ESLP ze dne 24. 9. 2002 ve věci Cuscani proti Spojenému

království, stížnost č. 32771/96, bod 39). Povinností soudu je ve specifických případech i kontrola kvality tlumočení (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 18. 10. 2006 ve věci Hermi proti Itálii, stížnost č. 18114/02, bod 70.).

26. Povinnost zajistit tlumočení se týká nejen tlumočení průběhu zasedání soudu, ale i překladu všech dokumentů vydaných v řízení, u nichž je to nezbytné pro zajištění spravedlivého procesu obviněného (srov. rozsudek ESLP ze dne 28. 11. 1978 ve věci Luedicke, Belkacem a Koç proti Německu, č. stížností 6210/73, 6877/75 a 7132/75, bod 48). Ačkoliv tak není nezbytné, aby byl přeložen každý jeden dokument vyprodukovaný v rámci trestního řízení ve své úplnosti, právo na tlumočnicka pro své zachování vyžaduje, aby obviněnému bylo umožněno získat relevantní informace o svém případu a hájit se (srov. rozsudek ESLP ze dne 19. 12. 1989 ve věci Kamasinski proti Rakousku, stížnost č. 9783/82, bod 74.; či usnesení ESLP ze dne 17. 5. 2001 ve věci Güngör proti Německu, stížnost č. 31540/96), a to případně i ústním přetlumočením obsahu listin (srov. např. usnesení ESLP ze dne 24. 2. 2005 ve věci Husain proti Itálii, stížnost č. 18913/03).

27. Těmto východiskům odpovídá i rozhodovací praxe Ústavního soudu, zejména nálezy sp. zn. III. ÚS 3816/16 ze dne 21. 3. 2017, jehož závěrů se stěžovatel dovolával. Podle něj, pokud panuje pochybnost o tom, zda byl cizinec v řízení před soudem přeložen (tlumočen) trestní příkaz a poučení o opravném prostředku a tuto pochybnost nelze odstranit, je třeba presumovat, že se cizinec práva podat odpor proti trestnímu příkazu nevzdal.

28. Čl. 37 odst. 4 Listiny je na zákonné úrovni pro trestní řízení konkretizován ustanovením § 2 odst. 14 ve spojení s § 28 tr. řádu. Pro nynější věc je relevantní zejména § 28 odst. 2 trestního řádu, který stanoví: "Za podmínek uvedených v odstavci 1 je třeba obviněnému písemně přeložit usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání; to neplatí, jestliže obviněný po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje. Týká-li se takové rozhodnutí více obviněných, přeloží se obviněnému jen ta část rozhodnutí, která se jej týká, pokud ji lze oddělit od ostatních výroků rozhodnutí a jejich odůvodnění. Pořízení překladu rozhodnutí a jeho doručení zajišťuje orgán činný v trestním řízení, o jehož rozhodnutí se jedná," a dále § 28 odst. 3 tr. řádu, který zní: "Jestliže s doručením rozhodnutí uvedeného v odstavci 2 je spojen počátek běhu lhůty a je třeba pořídit písemný překlad takového rozhodnutí, považuje se rozhodnutí za doručené až doručením písemného překladu."

29. Ze spisového materiálu vyplývá, že písemný překlad trestního příkazu vyhotovován nebyl, neboť stěžovatel prohlásil, že na něm netrvá (učinil tak opakovaně - jednak v době zadržení dne 24. 12. 2020 za přítomnosti tlumočnice před policejním orgánem viz č. l. 14 spisu, jednak na vazebním zasedání před soudem dne 25. 12. 2020, viz č. l. 45 spisu). Ústavní soud se proto zaměřil na otázku zachování ústavně právních požadavků na vzdání se práva opravného prostředku.

30. Ustanovení § 314g odst. 1 a 2 tr. řádu stanoví, že obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce mohou podat proti trestnímu příkazu odpor. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta týmž dnem jako obviněnému. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Po doručení trestního příkazu se může oprávněná osoba odporu výslovně vzdát. Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení; při projednání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Jinak se trestní příkaz stane pravomocným a vykonatelným.

VII. Aplikace obecných východisek na případ stěžovatele

31. Z výše uvedeného shrnutí skutečností zaznamenaných v trestním spisu plyne, že stěžovatel neměl v řízení před soudem obhájce a nebyl o takové možnosti soudem poučen. Jedná se přitom o cizince, který neumí česky a byl soudu předveden ze zadržení. Je nesporné, že stěžovatel byl znevýhodněnou (zranitelnou) osobou ve smyslu dřívějších závěrů Ústavního soudu a ESLP a povahu a důsledky vzdání se práva odporu měl možnost pochopit toliko z poučení soudu, nikoli z vysvětlení jím zvoleného či soudem ustanoveného obhájce. Věc nespadala pod výslovně vyjmenované případy nutné obhajoby podle § 36 tr. řádu (k tomu by zřejmě došlo, pokud by se soud namísto vydání trestního příkazu rozhodl věc projednat v hlavním líčení podle § 314b odst. 2 tr. řádu, případně pokud by stěžovatel podal proti trestnímu příkazu odpor). S ohledem na postavení stěžovatele bylo namístež jej řádně poučit o významu a důsledcích vyjádření a také o tom, že má před takovým vyjádřením právo poradit se s obhájcem, který, nevyžádá-li si ho sám, mu musí být z moci úřední ustanoven.

32. Situace stěžovatele je po skutkové stránce obdobná okolnostem popsaným v nálezu III. ÚS 3464/17, neboť i tam stálo proti sobě tvrzení stěžovatelky (zde stěžovatele) o tom, že jí (mu) trestní příkaz s přiměřeným poučením o následcích přetlumočen nebyl, proti tvrzení nalézacího soudu (a vedlejšího účastníka, který zde vazebnímu zasedání nebyl přítomen) o tom, že se tak řádně stalo. Všichni přitom uvádějí na podporu svých stanovisek toliko nepřímé indicie, na jejichž základě nelze bezpečně druhou verzi vyloučit. V odkazovaném i nynějším případě nebyl o vazebním zasedání pořizován zvukový záznam, což samosoudce odůvodnil vytížeností soudního aparátu.

33. Soud má v podmínkách českého trestního řízení rovněž odpovědnost za volbu způsobu, jakým bude průběh jeho zasedání zaznamenáván. Zvukový záznam z předmětného veřejného zasedání, který je ze zákona pravidlem toliko připouštějícím výjimky, nebyl pořizován z rozhodnutí předsedy senátu (resp. samosoudce) nalézacího soudu a tuto skutečnost nemohl stěžovatel nijak ovlivnit. Ústavní soud se již v minulosti vyjádřil kriticky k praxi, kdy z vazebního zasedání není pořizován zvukový záznam (srov. nálezh sp. zn. III. ÚS 4284/18). V protokolu je výslovně uvedeno, že byl stěžovateli přetlumočen doručený návrh na potrestání, u doručení trestního příkazu tato informace uvedena není (z údaje uvedeného posléze o tom, že stěžovatel nepožaduje písemný překlad trestního příkazu, postačí mu přetlumočení, nelze získat jistotu, zda a kdy k přetlumočení skutečně došlo). Z protokolu vyplývají navíc nejasnosti ohledně jazyka, kterým se stěžovatel u soudu vyjadřoval. V protokolu je uvedeno, že stěžovatel měl prohlásit, že žádá o tlumočení do ukrajinského jazyka s tím, že hovoří rusky a ukrajinštině rozumí. Na to soud reagoval vyhlášením opatřením o přibrání tlumočnice z jazyka ruského N.V., kterou již předtím na začátku vazebního zasedání soud přibral jako tlumočnici z jazyka ukrajinského (z internetových stránek Ministerstva spravedlnosti je však zřejmé, že N.V. má v seznamu tlumočnicků zapsán pouze jazyk ukrajinský). Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že v protokolu je údaj o ruském jazyku uveden chybně.

34. Za dané situace nelze proto vyloučit, že stěžovatel právní úkon - vzdání se odporu proti trestnímu příkazu učinil pod tlakem okolností a aniž mu plně porozuměl. Lze také jen stěží předpokládat, že by se stěžovatel, jako evidentní laik v právu, spontánně práva odporu proti trestnímu příkazu vzdal, pokud by nebyl k takovému kroku obecným soudem vyzván, navíc v situaci, kdy následovalo předání a dobrovolné převzetí výzvy k vycestování (do pěti dnů) s datem do půlnoci předcházející poslednímu dni v roce.

35. Úvaze vedlejšího účastníka v tom smyslu, že stěžovateli reálně podle jeho názoru nehrozilo (pokud by se práva odporu nevzdal a uplatnil jej ihned) vzetí do vazby, byť je jistě podložena běžnou praxí v obdobných případech, nelze v posuzované věci přiznat právní relevanci. Stěžovatel se účastnil vazebního zasedání (jak je patrné ze záhlaví protokolu na č. l. 45), o čemž byl zřejmě samosoudcem (a tlumočnicí) vyrozuměn. Následně jej soud podle znění protokolu vyrozuměl o tom,

že bude "případně rozhodovat ve věci vzetí do vazby či propuštění ze zadržení" a že ve věci "lze rozhodnout trestním příkazem a následně lze rozhodnout o propuštění ze zadržení". Bez přítomnosti obhájce, který by mu procesní postup, který podle trestního řádu v situaci stěžovatele připadal v úvahu, stěžovatel musel vnímat možnost dalšího omezení osobní svobody jako velmi reálnou.

36. Zařazení stěžovatele do kategorie zranitelných osob s přihlédnutím ke všem souvislostem posuzované věci mělo svůj základ v situaci, že se jako cizinec neovládající český jazyk účastnil vazebního zasedání, na nějž byl předveden ze zadržení, v jehož rámci byl stěžovatel soudem vyzván k prohlášení, které způsobilo nezměnitelnost rozhodnutí o vině a trestu vydaného mimo hlavní líčení. Nemůže na něm nic změnit úvaha vedlejšího účastníka v tom smyslu, že trest vyhoštění neměl na život stěžovatele podstatný vliv, neboť by s ohledem na opatření zavedená v souvislosti epidemickou situací bylo v jeho případě možné předpokládat správné vyhoštění. Skutečnost, že by stěžovatel i z jiných důvodů zřejmě nemohl na území ČR déle pobývat, není důvodem pro neposkytnutí práva na právní pomoc při projednávání věci soudem.

37. Z dostupných dokladů tedy nelze s jistotou dovodit, že nalézací soud poskytl stěžovateli záruky vztahující se ke vzdání se práva opravného prostředku ve smyslu závěrů judikatury Ústavního soudu a ESLP uvedených výše. Ústavní soud proto konstatuje, že nalézací soud porušil ústavně zaručená základní práva stěžovatele na spravedlivý proces, na právní pomoc v řízení před soudy a na obhajobu a tlumočnicka dle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2 a odst. 4 a čl. 40 odst. 3 Listiny.

38. Z tohoto důvodu Ústavní soud dle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu konstatoval porušení výše uvedených ústavně zaručených základních práv a dle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu Okresnímu soudu Praha-východ zakázal pokračování v zásahu uvedeného ve výroku I. tohoto nálezu.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování](#)
- [Bolestné](#)
- [Blankosměnka](#)
- [Nájem](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Svéprávnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení a dobré mravy](#)
- [Práva dětí](#)